

FUNDAMENTAREA UNITĂȚII ȘI DIVERSITĂȚII PROCESULUI ISTORIC**Dumitru DODUL***Catedra Filosofie și Antropologie*

The approach of diversity and unity of historical process presents an analysis of the problem is the interpretation by the partisans of historicism, as well as by the researchers which are the adepts of the unhistorical concept (they do not recognize the universal laws which would stay at the basis of society, culture and evolution). The historical process presents a large field of demographical, social, political, economic, and ethnical evolution which is the basis of humanity and history. In the present article we value the principal components of human society which can elucidate the tendencies of historical course through the unity and the diversity of the historical process.

Actualitatea mondială în plină mișcare, determinată și de procesul de extindere și integrare europeană, fără o privire asupra trecutului, care continuă să influențeze prezentul, face ca noi să nu fim cu adevărat contemporanii vremurilor noastre, dacă nu știm să recunoaștem, pe termen lung, efectele unei istorii adesea foarte îndepărtată. Evoluția societății este un proces continuu și complex, nu rareori dificil și la prima vedere contradictoriu. Pe parcursul istoriei au existat diverse entități sociale: state, imperii, popoare și civilizații. Fiecare a constituit un sistem complex și specific, cu atribute și calități proprii care le evidențiau una de cealaltă, lăsând amprente unice pe întregul curs al istoriei universale.

La o primă privire asupra evoluției omenirii pe verticală (din antichitate până în prezent), apare o lume dominată de un hazard și determinism, unde perioade, state și culturi există în mod arbitrar. Diversitatea lor implică o autonomie și o închistare, care le determină la o existență separată, fără ca ele să fi avut vreo tangență de-a lungul istoriei. Se creează impresia că nici o știință nu este în stare să cerceteze procesele respective și să stabilească dacă există sau nu o legătură între fenomenele istorice, care ar consemna o unitate în această diversitate de fapte, sau dacă fiecare entitate funcționează separat și se dezvoltă după legități caracteristice doar ei și nu are legături cu nici o altă formă de existență.

Adeptii istoricismului modern ca: Vico, care concepea în legile evoluției istorice condițiile de inteligibilitate ale formării vieții și națiunilor. Ferguson, Turgot, Voltaire cercetează raportul dintre condițiile istorico-naturale ale acțiunii oamenilor și afirmarea rațiunii în timp. Urmează autorii Iluminismului german ca Lessing și Herder care au avut intuiția profundă a evoluției istorice a națiunilor și a providenței care îi conduce cursul. Idealismul german cu Schelling și Hegel oferă un nou impuls dat interpretării realizării în termenii istoriei ca manifestare a Absolutului, astfel că formele praxisului și ale conștiinței (economia, dreptul, politica și religia, arta și filosofia) devin moduri expresive de realizare a Absolutului însuși. Istoricismul contemporan care se desfășoară pe două direcții principale: prima radicalizează imanentismul idealist; cealaltă, dimpotrivă, trăiește criza metafizicii idealiste și se deschide către un sens nou al realității istorice. Reprezentanții primei direcții sunt Croce, Collingwood. Croce – adept al istoricismului absolut, care este o formă de neoidealism (în „Istoria ca gândire și acțiune”, 1938) vede în Istorie dezvoltarea vieții Spiritului, urmând formele distincte ale economiei și eticii, ale artei și filosofiei... Realitatea și viața sunt istorie și nimic altceva decât istorie”.

Ca strictă antiteză a idealismului, marxismul poate și el fi considerat ca o formă de istoricism și mai cu seamă acele forme ale marxismului, care recunosc validitatea dialecticii idealiste în forma istorico-socială a „materialismului dialectic” (A.Granski și E.Bloch).

Secolul XX mai este dominat și de o altă atitudine conceptuală angajată în cercetarea faptelor istorice – avându-și originea în filosofia lui Nietzsche. Filosofia anistorică este o contestare a credinței: istoria și conștiința istorică sunt criteriile de determinare a valorilor [4, p.11].

Atenția acordată problemei „evoluției” istorice nu conduce cu necesitate la relativism; dimpotrivă, aceasta este în strânsă relație cu o reflecție asupra problemei valorilor, adică asupra legăturii dintre formele istorice, finalitatea lor și idealuri, legătura pe fondul căreia se proliferază raportul dintre istorie și Absolutul supra-istoric (Troeltsch și Meinecke) [1].

Procesul istoric nu este doar un flux arbitrar de întâmplări și fenomene. Istoria care aparent poate fi concepută ca un dat irațional, după o analiză aprofundată, denotă o continuitate logică a faptelor și fenomenelor, după o diversitate urmează unitatea și după unitate – diversitatea proceselor și fenomenelor care au stat la baza

multor cercetări, au fost înaintate ipoteze și apoi confirmate ca teorii ale multor savanți. Nu în ultimul rând au fost preocupați de problema în cauză așa cercetători ca Toynbe; Spengler... care acceptau conceptul de diversitate în studiul civilizațiilor paralele și cel al culturii – Hegel, Marx, Jaspers concepeau Istoria prin unitatea și diversitatea proceselor istorice [8, p.18].

K.Jaspers [9, p.2], susține că omul tinde către o unitate cu semenii săi, fără care nu este posibil o înțelegere și o conviețuire în comun. Unitatea omenirii constă în acel fapt ca existența concepțiilor religioase comune, a formelor comune de existență și cunoaștere, însă unitatea nicidecum nu contestă diversitatea. Unitatea istoriei, în concepția existențialistului german, se afirmă în timp și în spațiu. Mersul istoriei este însoțit de creșterea relațiilor dintre diferite triburi, care formează popoare, grupuri de popoare, țări și continente. Istoria cunoaște imperii care au ocupat spații imense și au unit numeroase popoare. Destrămându-se, au lăsat ruine, din care la rândul lor se ridicau noi imperii. Astfel în timp și în spațiu decurgeau procese, care au dus spre unitate în Istorie. Autorul susține că Unitatea istoriei universale nu va fi nicicând încheiată – pentru că sfârșindu-se, a dus spre sfârșitul Istoriei însăși [9, p.32].

În concepția autorului german – oamenii trăiesc peste tot, înglobând diverse spații și culturi, religii și filosofii – însă păstrându-le, oamenii totdeauna tind spre unitate. Istoria, considera Jaspers, nu trebuie privită ca o multitudine de fapte și evenimente haotice, care evoluează separat.

Un alt savant care a cercetat civilizațiile și popoarele, apariția, evoluția și dispariția lor – Arnold Toynbee, în concepția căruia Istoria lumii este o Istorie a Civilizațiilor; Civilizația Toynbee o concepe ca o entitate care apare ca răspuns la provocări și apoi, trecând printr-o perioadă de creștere, implicând controlul în creștere asupra mediului său, produs de o minoritate creativă, urmată de o perioadă cu tulburări, apariția unui stat universal, și în cele din urmă degenerează (Mesopotamia (Assiria) Grecia și Roma Antică). Imposibil de conceput altfel, susține autorul, dezvoltarea omenirii „Povestea trece prin generații de civilizații” [6, p.15].

Pentru argumentarea unității și diversității procesului istoric, este necesară o analiză meticuloasă a principalelor aspecte ale vieții, noi vom analiza următoarele: material, social, spiritual și politic.

Pentru a face o ierarhie a aspectelor respective noi, ne vom folosi de ierarhia nevoilor fundamentale, elaborată de A.Maslow, și divizată în cinci categorii – „piramida lui Maslow” sau Tipologia nevoilor în teoria motivațională: 1) *Nevoi fiziologice*: foame, sete – urgențe, care nesatisfăcute imediat duc la dispariția homeostatică a individului; 2) *Nevoie de siguranță* – siguranța psihofizică; 3) *Nevoia de apartenență* – sentimente de familie, viața în grup acceptată, sentimente patriotice; 4) *Nevoia de stimă* – constă în dorința de a regăsi recunoaștere în aprobarea celorlalți, se realizează în inserarea în comunitate; 5) *Nevoia de autorealizare* – privește autoafirmarea individului pregătit să realizeze propriile aspirații în spațiile vaste relaționale în care se desfășoară viața lui [1].

Fundamentarea unității procesului istoric

Componenta materială. Factorul material constituie unul din componentele centrale ale bazei unității istoriei omenirii. În fiecare regiune de pe glob, conviețuirea oamenilor depinde de producerea mijloacelor necesare pentru existență, hrană, locuințe, îmbrăcăminte care, la rândul lor, depind de forța de muncă și mijlocul de producere.

În comunitățile primitive care au existat pe toate continentele (Antarctida nu a fost cercetată îndeajuns, de aceea despre existența unei comunități respective ne abținem pentru moment). Baza economică constă în proprietatea comună asupra bunurilor materiale, inclusiv: pământul – arabil, pășunile, teritoriile silvice și acvatică aparțineau comunității. Oamenii foloseau aceleași forțe de producție, indiferent de regiunea în care locuiau.

Înlocuirea uneltelor din piatră cu cele din metal a dus la ridicarea productivității muncii, care, la rândul său, a schimbat și forma existenței sociale. Dacă comunitatea primitivă ne demonstrează o unitate în domeniul producerii „valorilor” materiale, cu atât mai mult, următoarele etape în dezvoltarea omenirii ne denotă acest lucru: odată cu apariția relațiilor de schimb dintre comunitățile umane, care mai târziu se transformă într-o necesitate imanentă a fiecărui tip de societate, se stabilesc relațiile comerciale, schimbul de experiență și de informații. Vizând unitatea materială a societății contemporane sub aspectul intensificării interrelațiilor dintre statele, popoarele și civilizațiile existente, economia tuturor statelor se află într-o astfel de interdependență – că cea mai mică dificultate într-o regiune foarte îndepărtată de marele centre va fi simțită în producerea valorilor materiale până în cel mai îndepărtat punct care are tangență cu relațiile entităților respective. Una dintre caracteristicile esențiale ale contemporaneității este unificarea forțelor de producție și, în primul rând,

a mijloacelor de producție. Cele mai performante, fiind procurate de majoritatea statelor, astfel se formează tehnologiile mondiale unice, se creează standarde și clișee și, nu în ultimul rând, creatorul și mentorul acestora – expertul. Unificarea tehnologiilor împiedică nu doar mutații de natură economică, există pericolul implicațiilor nu doar sociale și culturale, dar și ontologice.

Componenta socială. O privire retrospectivă asupra istoriei denotă existența în aceleași epoci istorice în diferite regiuni ale lumii aproximativ aceleași structuri sociale. Comunitatea primitivă nu dispunea de o ierarhizare a societății în grupe sociale, în clase sau caste, existau tribul și ginta ca formă de existență socială, bazate pe legăturile de rudenie. O societate a cărei economie depindea în special de vânătoare necesita traiul în grupuri nu mai puțin de douăzeci de familii, funcția de conducător o deținea cel mai puternic și abil în vânătoare. Pentru a distribui în funcție de sex și de vârstă, vânătoarea propriu-zisă, transportul și pregătirea vânatului, confecționarea uneltelor, culesul hranei de natură vegetală – exista o structură strict rudimentară organizatorică și de conducere individuală sau colectivă, trebuiau stabilite anumite norme de activitate practică, de comportare în relațiile dintre membrii grupului sau dintre grupuri diferite și, în sfârșit, aceste grupuri erau comunități deschise, care mențineau relații de un fel sau altul cu grupuri diverse, inclusiv acele de înrudire. Aceste comunități sunt tipice pentru perioada de tranziție a societății primitive, angajată în procesul de civilizare. Apare un nou tip de societate care substituie tribul și ginta cu alte tipuri de entități sociale – clasele, castele, alte stări și pături sociale. Prima divizare în grupuri sociale are loc odată cu apariția civilizației: în țărani liberi, sclavi și stăpânitorii de sclavi, apare aristocrația laică și cea sacerdotală, însă această divizare în grupuri sociale are, în dependență de regiune, un anumit specific, este vorba despre sclavii care în societățile orientale, în comparație cu societățile clasice ale Greciei și Romei antice, aveau o anumită autonomie și chiar libertăți. În majoritatea societăților precapitaliste, unul din rolurile centrale îl deținea țărănimea, care activa nu doar în producerea agricolă, dar avea un rol important și în armată. O unitate în sfera socială o avem în comunitățile moderne și contemporane, unde alături de muncitori și burghezie apare intelectualitatea ca o pătură socială importantă și alte stări și pături sociale care dețin interrelații de ordin nu doar economic și social, dar spiritual și politic. Clasele și stările sociale au sindicate proprii, care le apără interesele. În interiorul grupurilor respective existau diverse instituții și organisme care activează doar în sfera socială (cluburi; ONG etc.).

Componenta spirituală. Ca și celelalte componente, sfera spirituală are propria evoluție care demonstrează calități și caracteristici universale pentru toate domeniile respective în societățile anterioare și actuale și ea este datată începând cu perioadele preistorice. Apariția unor credințe, idei, atitudini religioase, legate de anumite ritualuri de sacrificiu și de cult al morților este atestată arheologic, începând cu paleoliticul mijlociu. La început, spiritualul era legat de componenta materială, dar treptat capătă caracteristicile unei sfere autonome, unde ideea de etern, de extrapământesc, ideea unei vieți „de dincolo”, ideea de strămoși, de spirite, ca și delimitarea în concepția omului primitiv și distincția corp/suflet, vor transforma gândirea lui într-o gândire magică [2, p.29]. Dominată de mituri și legende care au contribuit la apariția valorilor spirituale, ele încep să influențeze viața comunității și care se extind din perspectiva viabilității entității respective. Influența asupra mitologiei Greciei și Romei antice a civilizațiilor orientale, cu care întrețineau relații încă din antichitatea timpurie, o afirmă așa cercetători în domeniul mitologiei, a istoriei religiilor și ideilor religioase ca: M.Eliade, M.Lifșiț, A.Leroi-Gourhan, E.James.

Odată cu evoluția societății, se produce și o divizare între sferele materială și spirituală. Cea din urmă, afirmându-se, evoluează după legi proprii. În societățile antice dezvoltate, apar persoane preocupate de „elaborarea” valorilor spirituale și noi iarăși observăm anume din antichitate procese care se aseamănă: apariția filosofiei în sec VI-V î.Hr. care își are rădăcinile în „civilizațiile periferice” [3, p.166] – China, India și Grecia. În această perioadă, în atare comunități există deja o ierarhie socială bine stabilită și evoluția cărora decurge după anumite legi și legități care reglementau atât relațiile inter-, cât și intracivilizaționale.

În istoria dezvoltării filosofiei se întâlnesc trăsături tipice oricărei dezvoltări avansare-stagnare-regres. Procesul respectiv este legat de apariția sau neapariția noului, cât și de repetarea nivelurilor parcurse. Odată cu formarea spațiului istoric unic, tezaurul spiritual al fiecărei culturi devine accesibil tuturor națiunilor și popoarelor. Fapt care aprofundează ideea unității componente spirituale. Arta și literatura, morala și filosofia și alte forme ale conștiinței sociale au trecut peste hotarele naționale, devenind universale.

Epoca contemporană este caracterizată printr-un spațiu spiritual unic. Mass-media și noile tehnologii informaționale permit performanțelor individuale să devină cunoscute maselor într-o perioadă de timp foarte scurtă. Datorită ideilor promovate de filozofie, omul a învins ignoranța – a devenit mai informat, a devenit

mai liber și performant în acțiunile sale. Astăzi intelectualitatea tuturor statelor și regiunilor este preocupată de aceleași întrebări: existența omului și soarta lui în viitoarea (sau prezenta deja) civilizație mondială (postindustrială) problema sărăciei, impactul noilor tehnologii asupra omului, problema cosmosului. Aceste probleme își găsesc reflectarea în filozofie, în artă, în filme, literatură, și mass-media.

Componenta politică – termen care indica ansamblul aspectelor societății, afacerile politice, cunoașterea problemelor publice și arta guvernării, reglementarea relațiilor dintre indivizi, grupuri, stări sociale, state, popoare. În comunitatea gentilico-tribală, conducerea o deținea conducătorul tribului, ales de trib, care avea dreptul la schimbarea acestuia în caz de incapacitate de a conduce pe timp de pace sau război. Reglementarea problemelor era efectuată de întregul colectiv în lipsa statului și a partidelor politice. Cu trecerea la un tip de societate cu o structură mai complexă apare necesitatea unor noi forme de reglementare a relațiilor dintre oameni. Astfel apare politica și sfera politică odată cu constituirea unei noi formațiuni politice – statul – maxima ordine juridică care guvernează o anumită societate dintr-un teritoriu anume, monopolizând la acest nivel funcția legislativă și uzul forței. Apare o ierarhizare în societate. Dacă există stat – și peste tot are unele și aceleași funcții: dezvoltarea economiei, reglementarea relațiilor dintre oameni și dintre stări și clase sociale, stabilirea relațiilor cu alte state, apărarea suveranității și integralității teritoriale în acel spațiu istoric unde locuiesc cetățenii statului respectiv.

Epoca modernă, mai concret revoluțiile politice, au schimbat efectiv și complex sfera politică. Apariția (în civilizația occidentală) a numeroaselor partide politice, care reflectează direct interesele diferitelor grupe și clase sociale care tind spre funcțiile de guvernare pentru realizarea propriilor interese „politice”. Epoca contemporană nu o putem concepe fără republici parlamentare, prezidențiale, de drept sau sociale. Existența monarhilor în Europa și Japonia nu mai influențează guvernarea, exercitată de guvernele și parlamentele statelor respective. Fapt care demonstrează existența în majoritatea entităților a unei componente politice dezvoltate (statul de drept, dreptul la vot...). Efectuând astfel o sinteză a componentelor vieții sociale, procesul istoric complex, uneori contradictoriu, ni se prezintă nu ca un flux irațional și haotic de evenimente, dar cu o logică a sa proprie, cu o legătură între fenomene și o continuitate între ele, prezentând o unitate complexă și multidimensională.

Fundamentarea diversității procesului istoric

Pentru a demonstra, alături de unitatea procesului istoric, diversitatea acestuia, vom analiza dintr-o altă perspectivă aceleași componente ale vieții sociale.

Componenta materială. Producerea mijloacelor necesare pentru existență în societățile cu aceeași structură sociopolitică și economică identică depind, în primul rând, de *factorul mediului înconjurător*. Locuitorii din văile râurilor, lacurilor și de pe țărmurile mărilor se ocupă, în primul rând, cu pescuitul, pe când locuitorilor din zona muntoasă le este caracteristic păstoritul, celor din șes și câmpie – agricultura.

În societățile unde relațiile comerciale cu alte entități sociale erau dezvoltate, unde exista un schimb continuu de mărfuri, nu era necesară o societate cu dominația gospodăriei naturale, unde producerea tuturor bunurilor materiale era o activitate internă – locuitorii produceau singuri toate mijloacele necesare existenței.

O mare influență asupra componentei materiale vizând relațiile sociale o juca factorul mediului, condițiile climaterice și geografice care obligau populația diferitelor regiuni la formarea de anumite entități sociale. Acest factor a determinat în anumite societăți și afirmarea individualismului (meșteșugăritul în societățile mediteraneene: metalurgia, olăritul, confecția bijuteriilor, tot aici au fost fondate primele asociații meșteșugărești), gospodăriile colective s-au format acolo, unde condițiile climaterice nefavorabile anumitor ocupații obligau populația la conviețuirea și administrarea comună a gospodăriilor (popoarele de munte aveau pășunile comune, terenuri arabile, ogoare).

Construcția locuințelor și a altor edificii diferea și ea de la o regiune la alta prin irepetabilitatea aspectelor arhitectonice, o asemănare poate fi observată doar în timpul nostru. Acest aspect transmite tendințele originale ale popoarelor și națiunilor respective, reflectă tradițiile și obiceiurile lor, sunt purtători ai culturilor naționale.

Diversitatea istoriei universale se afirmă și în condițiile societății contemporane, când existau relații intensive în domeniul materialelor: tehnologiile japoneze în Europa sau SUA, sau pe continentul african pot fi exploatate în dependență de: climă, tradiții, mentalitate. Din cele menționate reiese că diversitatea istoriei necesită o atitudine diferită față de folosirea tehnologiilor de producție moderne.

Componenta socială – diversitatea formelor de conviețuire socială: tribul sau ginta, etnia sau națiunea, clasele sau stările sociale, castele nu concep doar diferențele funcționale și structurale, dar și efectuarea obligațiilor instituționale la diferite niveluri, construirea relațiilor dintre indivizi și diferite componente interne, cât și cu alte entități externe. Triburile amerindiene se deosebesc de cele de pe continentele australian sau african. Ele au culturi, tradiții și obiceiuri diferite, vorbesc limbi diferite. Pentru societatea hindusă, repartizarea oamenilor în caste este la fel de naturală ca și existența celor două sexe. Însă procesului prin care aceste împărțiri în patru caste majore: brahmanii (preoți), kșatria (deținătorii puterii politice, războinicii), vaisya (țărani, meșteșugari, negustori), sudra (sclavi) i se suprapune și o împărțire în mai multe mii de jatis (castă) este mai mult decât obscur. În acest sens, ar trebui să vorbim despre comunități sau frății [5, p.267] ca grupe de bază după care se identifică indivizii. Legătura de apartenență apare extrem de puternică prin practicile de endogamie (căsătoria în interiorul castei), de comensualitate (nu se ia masa decât cu oamenii din propria castă)...

Ca stat, India se dovedește inguvernabilă – indienii, arabii, mongolii, englezii au trăit această experiență. Chiar și în perioade de liniște, civilizația indiană nu s-a dotat cu structuri administrative la fel de solide ca, spre exemplu, China. Contrar, de exemplu, civilizației islamice care este un fenomen esențialmente urban, India a ales să rămână la nivelul micii comunități rurale. Azi încă 80% din populație trăiește la sate. Suveranii își descoperă foarte repede limitele puterii teoretic autocratice – cei mai înțelepți, ținând cont de complexitatea sistemului, nu fac altceva decât să mențină statu-quo [5, p.271].

Popoarele de pe diferite continente și regiuni își au calitățile proprii și irepetabile. Vizând evenimentele perioadei electorale din Franța anulului 2007, tindem să remarcăm evoluția diferită de cea menționată mai sus, care a urmat-o societatea galică: unde druzii (sacerdoți, preoți) și războinicii alcătuiau o singură clasă – aristocrația, care a furnizat mai târziu prinți și episcopi în același timp. Sunt cunoscute calitățile profesionale și de întreprinzător ale americanilor, dragostea față de munca și hărnicia chinezilor și a japonezilor, impulsivitatea popoarelor de munte, a celor mediteraneene și a latino-americanilor, pragmatismul, disciplina, pedantismul german și existența diferitelor atitudini față de tradiții și obiceiuri: popoarele orientale fiind mai conservative și tradiționaliste în comparație cu occidentalii, care pe prim-plan tind spre respectarea drepturilor omului, a individualității, calitate care, alături și de un egoism, îi este caracteristică occidentalului (europeanului și americanului), unde sunt respectate normele și legile juridice adoptate în societatea respectivă. Orientul implică socialului regulile respectării persoanelor mai în vârstă, a clanului și a rudelor (pietatea filială chineză), supunând interesele personale celor de familie, de stat, clan sau societate – observăm o mare diversitate a claselor sociale. Începând cu antichitatea, în societatea sclavagistă existau diverse tipuri de sclavi (de casă, cei care se ocupau cu agricultura sau meșteșugăritul). Țăranii și ei au aparținut statului sau stăpânului în epoca feudală, existând țărani iobagi, legați de glie, liberi sau răzeși.

Începând cu modernitatea și divizarea societății în clase, avem clasa muncitoare, care la rândul său era foarte diversă: muncitori calificați într-un domeniu sau altul în dependență de ramură (industria grea; mineritul, construcții, energetică...), de nivelul de viață și cultură politică, după respectarea principiilor și legilor societății. În SUA, Germania muncitorul respectă normele juridice, cunoaște codul muncii și respectă întru totul toate obligațiile, dar știe să ceară respectarea drepturilor sale, având o atitudine obiectivă și față de patron.

Japonezul în afară de cunoașterea și respectarea normelor juridice are o cu totul altă atitudine față de patron, care, la rândul său, respectând tradiția bazată pe anumite relații, nu va concedia fără motive serioase muncitorul și nu-l va aprecia, ca colegul său din Occident, doar prin prisma codului de legi, dar va avea și el o atitudine respectivă nu doar ca angajator, dar și ca un responsabil de soarta „supusului” (angajatului) său. Aspectul diversității caracterizează și intelectualitatea, care la rândul său poartă și ea amprentă națională, etnică și regională. Berdeaev [7, p.13] în lucrările sale caracterizează intelectualitatea rusă puternic influențată de politic. Una din problemele ei centrale este „căutarea vinovatului și a căilor de ieșire din impas.” Dorința de a ajuta poporul să iasă din sărăcie și să depășească problemele sociale au transformat-o într-un instrument politic. Contemporaneitatea este preocupată și de crearea de acele sisteme, care ar avea capacitatea de a dirija componenta inteligentă a omului substituind-o cu cea a computerului – inteligența artificială.

Componenta spirituală. Evidența diversității spiritualității popoarelor lumii este, în primul rând, prin unicitatea culturilor existente și irepetabilitatea lor. Conviețuirea într-o singură regiune a mai multor entități spirituale confirmă fără echivoc acest fapt peninsula Balcanică, unde cunoaștem existența unor arte, culturi și literaturi originale. Apariția filosofiei în civilizațiile periferice (menționată mai sus) aproximativ în aceeași perioadă, are pentru fiecare regiune în parte caracteristicile respective: raționalismul – în Grecia antică, legată

de științe având un puternic aparat categorial (Aristotel – fondatorul Logicii). India și China au caracteristicile respective culturilor și civilizațiilor proprii, care în patrimoniul cultural occidental sunt abordate ca curente prefilosofice. Orientul Apropiat și Mijlociu fiind și leagănul marilor religii ale lumii: Creștinismul, Iudaismul și Islamul (fără a vorbi de regiunea respectivă din perspectiva apariției marilor civilizații și culturi).

Componenta politică este și ea diversă și eterogenă în statele și la popoarele din trecut și prezent. Au existat și există multiple forme de guvernare: despotism și tiranie, monarhia și republica, a aristocrației sau oligarhică. Atât în Orient, cât și în Occident au dominat pe parcursul istoriei formele despotice de guvernare, dar începând din antichitatea clasică greco-romană, apare democrația greacă, republica romană, care după revoluțiile politice din epoca modernă capătă forma actuală a civilizației occidentale și ortodoxe, mai târziu, după care este preluată (forțat în unele cazuri) și de alte entități sociale. Este diversă și structura politică, în dependență de cultura și tradițiile politice, există și diverse partide politice, multe dintre care sunt la guvernare, altele luptă pentru atingerea scopului, folosind diverse mijloace; constituționale (și mai puțin). În SUA, de exemplu, există mai multe partide politice, real însă pretind la guvernare doar partidul republican și partidul democrat. În Franța tind și au șanse reale nu mai puțin de cinci, Marea Britanie, Suedia, Spania și Japonia sunt monarhii constituționale cu o influență (cum am menționat mai sus) redusă a monarhului, puterea legislativă și executivă fiind efectuată de către guvern și parlament. Diferit decurge și viața politică: în unele state are un caracter conservativ, în altele – dinamica schimbărilor afectează sfera politică, făcând-o mai impulsivă, mai revoluționară, cu mișcări politice de amploare în comparație cu actuala, unde demonstrațiile, mitingurile și grevele practic lipsesc fie din cauza nivelului de cultură politică slab dezvoltat sau temperamentul caracteristic regiunii respective. Din această perspectivă, care am elucidat-o mai sus, istoria trebuie concepută dialectic, istoria adevărată manifestă contradicții interne, de aceea diversitatea proceselor trebuie privită prin unitatea lor și invers. Am efectuat din această perspectivă analiza componentelor principale ale vieții sociale care doar prin abstractizare pot fi rupte una de alta. Procesul istoric universal are anumite legi universale care funcționează din cele mai îndepărtate timpuri și până în prezent. Legile respective se manifestă în toate componentele vieții sociale atât ca legi funcționale, cât și ca legi ale dezvoltării; ca legi dinamice sau statice. Există legea universală a producerii bunurilor materiale, dacă oamenii nu vor produce aceste bunuri – nu vor putea exista. Aceste legi universale însă nu exclud specificul statului, poporului sau regiunii. Factorul mediului sau istoria poporului formează calități specifice, caracteristice componentelor vieții sociale doar pentru o singură regiune, stat, etnie. Amprenta lăsată de istorie, tradiție, cultură, mentalitate, temperament formează unitatea unui organism social, unde toate componentele interfuncționează perfect și permanent, într-un ritm propriu doar entității respective. Acesta se deosebește de oricare altele prin propriul sistem și prin funcționarea acestuia datorită nu doar legiților universale, dar și originalității tuturor componentelor sale, și, nu în ultimul rând, a factorului uman.

Referințe:

1. Enciclopedie de filozofie și științe umane. - București: All Educational, 2004. - 1208 p.
2. Drâmba O. Istoria culturii și civilizației. Vol.I. - București: SAECULIM I.o.: Ed VES, 2001. - 463 p.
3. McNeill W. Ascensiunea Occidentului. - Chișinău: Arc, 2000. - 819 p.
4. Saharneau E. Sensul și orientările procesului istoric contemporan. - Iași: Ed. Șt. Lupașcu, 2002. - 144 p.
5. Zaratrean V. Marile Civilizații. - București: de Liter, 2003. - 298 p.
6. Toynbee A. Studiu asupra istoriei//Sinteza volumelor I-IV de D.C. Stromweel. - București: Humanitas, 1997. Vol.I-II.
7. Бердяев Н. Судьба России. - Москва, 1990. - 218 с.
8. Секреты Клио. Сжатое введение в философию истории. - Москва, 1996. - 320 с.
9. Ясперс К. Смысл и назначение истории. - Москва: Мысль, 1991. - 520 с.

Prezentat la 15.05.2007